



دانشگاه علوم پزشکی
و خدمات بهداشتی و درمانی کرمان

دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی

پایان نامه مقطع دکتری تخصصی

عنوان
تحلیل برای سیاست‌گذاری صادرات دارو در ایران

توسط
مینا انصاری

اساتید راهنما
دکتر وحید یزدی فیض آبادی دکتر امیرحسین تکیان

استاد مشاور
دکتر علی اکبر عبدالهی اصل

شماره رساله: (۱۰/۲۹/۹۴۴) سال تحصیلی (اسفندماه ۱۴۰۳)

چکیده:

مقدمه و اهداف: اهمیت حوزه دارو در نظام سلامت کشورها، آن را به بازیگری قدرتمند در سطح سلامت

جهانی تبدیل کرده است. براساس آمار تریدمپ، صادرات جهانی محصولات دارویی در سال ۲۰۲۲، بالغ بر ۸۴۴ میلیارد دلار بوده است. در همین سال، کشور ایران با صادرات محصولات دارویی، رتبه ۷۵ ام را در بین صادرکنندگان این محصولات در کل دنیا به خود اختصاص داده است. با توجه به موقعیت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ضعیف کشورهای نوظهور در بازار جهانی دارو و وجود یک موقعیت راهبردی برای ایران در منطقه، مطالعه حاضر با هدف بررسی و تحلیل برای سیاست‌گذاری صادرات دارو در ایران، انجام پذیرفت.

روش پژوهش: این مطالعه از نوع کیفی است که با استفاده از چارچوب بارداخ^۱ انجام پذیرفت. به‌منظور

انجام مراحل اول و دوم بارداخ، از مرور نظام‌مند متون، مرور اسناد و رسانه و نیز مصاحبه با استفاده از چارچوب مثلث تحلیل سیاست استفاده شد. همچنین از مصاحبه‌های فردی، گروه‌کاری متمرکز و منطق‌شر، در دیگر مراحل بارداخ استفاده شد. به‌منظور نمونه‌گیری و تحلیل داده‌ها در فاز مرور اسناد حوزه صادرات دارو، از معیارهای جوپ و تحلیل محتوا استفاده شد. جهت مصاحبه با مسئولین نهادهای مرتبط با صادرات دارو، از نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله‌برفی استفاده گردید؛ این داده‌ها با استفاده از تحلیل چارچوبی، مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: در گام مرور نظام‌مند متون، ۵۲ مقاله به‌عنوان مقالات مرتبط و واجد شرایط، وارد مطالعه شدند.

چالش‌ها و راهکارهای شناسایی‌شده از این مقالات به پنج طبقه فناوری و نوآوری تولید متشکل از چهار زیرطبقه، ساختار و فرایند تولید دارو به همراه شش زیرطبقه، مدیریت مالی تولید متشکل از دو زیرطبقه، مبادلات تجاری با پنج زیرطبقه، و بازاریابی محصولات به‌عنوان آخرین طبقه، تقسیم شده‌اند.

¹ Bardach

² Supporting the Use of Research Evidence: SURE

³ Jupp

در گام مرور رسانه نیز پنج طبقه اصلی «بازار داخلی دارو»، «تولید دارو»، «تامین مالی»، «بازاریابی» و «دیپلماسی»، ۱۶ طبقه فرعی و ۳۶ کد به دست آمد. در این گام، تنظیم بازار دارویی کشور، منابع اطلاعاتی و کیفیت تولید محصولات دارویی، تراکنش ها و تبادلات مالی بین المللی، سیاست و نظام قیمت گذاری دارو، رقابت و همکاری مشترک، روابط سیاسی، و ابزارهای دیپلماسی، برخی از طبقات فرعی را به خود اختصاص دادند.

بسته های حمایت و توسعه صادرات دارو، اصلاح سیاست های ارزی و تجاری، تقویت دیپلماسی اقتصادی، حمایت از نوآوری، تولید داخلی و دانش بنیان، مشارکت بخش خصوصی، تنظیم گری و شفافیت، سیاست های حمایتی و تشویقی، و بهبود زیرساخت های حمل و نقل ریلی، بسته های سیاستی فاز مرور اسناد را به خود اختصاص دادند.

بسته های سیاستی شناسایی شده، می توانند به رشد پایدار صادرات دارو در ایران کمک کنند. مهم ترین سیاست های کلان در حوزه مذکور شامل افزایش سهم صادرات در بازارهای بین المللی، حمایت از تولید داروهای بیوتکنولوژی و دانش بنیان، بهبود استانداردهای کیفی دارو، جذب سرمایه گذاری خارجی، و توسعه زیرساخت های تحقیق و توسعه در صنعت داروسازی بودند. در این خصوص نهادهای کلیدی به طور مشترک در تنظیم و تحقق این سیاست ها نقش دارند.

بسته های حمایت و توسعه صادرات دارو (افزایش سهم صادرات در بازارهای بین المللی)، اصلاح سیاست های ارزی و تجاری، تقویت دیپلماسی اقتصادی (جذب سرمایه گذاری خارجی)، حمایت از نوآوری، تولید داخلی و دانش بنیان (حمایت از تولید داروهای بیوتکنولوژی و دانش بنیان، بهبود استانداردهای کیفی دارو، توسعه زیرساخت های تحقیق و توسعه)، مشارکت بخش خصوصی، تنظیم گری و شفافیت، سیاست های حمایتی و تشویقی، و بهبود زیرساخت های حمل و نقل ریلی، بسته های سیاستی فاز مرور اسناد را به خود اختصاص دادند.

بسته های شناسایی شده، می توانند به رشد پایدار صادرات دارو در ایران کمک کنند. در این خصوص نهادهای کلیدی به طور مشترک در تنظیم و تحقق این سیاست ها نقش دارند.

یافته‌ها در گام مصاحبه، در ابعاد چهارگانه مثلث تحلیل سیاست‌شناسایی و تقسیم‌بندی شدند؛ به‌گونه‌ای که دوره‌های ریاست جمهوری، شرایط بحرانی، فرهنگ تولیدکنندگان دارو، عوامل اقتصادی و سیاسی، دانش و فناوری، کیفیت تولید و نظارت، برخی از طبقات فرعی در بعد بافتار را به خود اختصاص دادند. قوانین و دستورالعمل‌ها، قوانین محدودکننده، قوانین مالی و پولی، نظام و ساختار دارویی، اهداف، دیدگاه، ارزش‌ها و معیارها، ابعاد مختلف محتوایی را به خود اختصاص دادند. در بررسی فرایند صادرات دارو، در اولویت نبودن صادرات دارو، عدم رعایت اصول اخلاقی در بازاریابی دارو، ضعف مدیریت و برنامه‌ریزی، ضعف در فرایند و رویکرد تنظیم سیاست، فرایندهای بانکی و تبادلات مالی و پولی، حکمرانی، دیپلماسی، دیده‌بانی، فساد و قاچاق دارو، چالش‌ها و حیطه‌های قابل بررسی در این حوزه را به خود اختصاص دادند. در آخر، بازیگران حاکمیتی، دولتی، خصولتی، خصوصی، صنفی و مردم‌نهاد، بازیگران داخلی شناسایی شده را به خود اختصاص دادند.

در نهایت ضمن بررسی و تحلیل ذینقشان از طریق ماتریس‌های علاقه-قدرت و موقعیت-قدرت، مشخص شد که برخی از ذینقشان نقش‌های کلیدی در سیاست توسعه صادرات دارو ایفا می‌کنند و با داشتن دانش، علاقه و قدرت بالا می‌توانند به‌عنوان پیشگامان و رهبران اصلی در حمایت از این سیاست عمل کنند.

بحث و نتیجه‌گیری: صنعت داروسازی ایران با وجود چالش‌های ی مانند تحریم‌ها و محدودیت‌های

مالی، پتانسیل بالایی برای توسعه صادرات دارو دارد. مزیت‌های رقابتی مانند هزینه تولید پایین، نیروی کار متخصص، و موقعیت جغرافیایی راهبردی می‌تواند ایران را به یک بازیگر اصلی در بازار جهانی دارو تبدیل کند. برای تحقق این هدف، بهبود حکمرانی و مدیریت کلان، دیپلماسی و روابط بین‌المللی، بهبود زیرساخت علم و فناوری از اولویت‌های بسته سیاستی شناسایی شد و بر این اساس ایجاد یک کریدور ویژه صادراتی دانش‌بنیان پیشنهاد گردید.

کلیدواژه‌ها: سیاست، تحلیل برای سیاست‌گذاری، ایران، گزینه‌های سیاستی